

Мавзу: Билиш фалсафаси (гносеология)

•

Режа:

1. Билиш воқеликни инсон онгида инъикос этиш жараёни. Билишнинг объекти ва субъекти.
2. Билиш жараёнининг диалектик хусусияти. Ҳиссий ва мантиқий билиш.
3. Ҳақиқат тушунчаси. Илмий билиш ва унинг ўзига хос хусусиятлари.
4. Онг ва рухият. Онг ва тил.
5. Ижтимоий онг ва унинг тузилиши. Ижтимоий онгнинг нисбий мустақиллиги.

Билиш нима?

- моддий оламнинг инсон онгида инъикос этиш жараёнидир, аниқроғи, билиш оддий механик ҳолдаги акс этиш бўлмай, балки объектив оламдаги нарсаларнинг инсон миёсида умумлаштирилган, абстрактлашган ҳолдаги, илмий тушунчалар шаклида акс этишдир.
- Дунёнинг моддийлигини ва унинг ривожланиш қонунларининг инсон онгида инъикос этишни эътироф қилиш илмий фалсафа билиш назариясининг асосидир.

Фалсафанинг билиш назарияси асосан қуйидагиларга асосланади:

- объектив олам бизнинг сезги ва тасаввурларимизга боғлиқ бўлмаган ҳолда ундан ташқари мавжуд, объектив олам – инсон сезги ва тасаввурлари манбаи;
- инсон дунё ва унинг ривожланиш қонуниятларини билиш мумкин. Инсон сезги, тасаввур ва тушунчаларида ўзига боғлиқ бўлмаган олам мазмунини инъикос эттиради.

Билиш босқичлари:

- Ҳиссий билиш
- Мантиқий билиш

Ҳиссий билиш даражалари:

- Сезги
- Идрок
- Тасаввур

Мантиқий билиш даражалари:

- Тушунча
- Мушоҳада
- Хулоса чиқариш

Ҳақиқат нима?

Билимларимизнинг
воқеликка айнан адекват мос
келишидир

Ҳақиқат турлари:

- **Нисбий**
- **Мутлоқ**

Илмий билим

Илмий билимнинг бир-бири билан узвий боғланган, бири иккинчисини тўлдирадиган иккита даражаси мавжуд,

- уларга ***эмпирик*** ва ***назарий*** даражалар киради.

Онтологик жихатдан ёндошишга кўра, онг

- бу табиат узок тарихий таракқиётининг махсули, материя эволюцияси жараёнида вужудга келган рухий ходисаларнинг хоссаси демакдир.
- Одам онги юксак даражада тузилган материянинг хоссасидир, ташқи олам воқеликнинг инъикосидир.
- Бу хосса материянинг оддийдан мараккабликка, қуйидан юқорига қараб ривожланиши жараёнида пайдо бўлган, онг фақат инсон мясига хос бўлган инъикос жараёнидир.

ОНГНИНГ МОҲИАТИНИ

- очиб бериш унга ҳар томонлама, яъни
- ОНТОЛОГИК,
- ГНОСЕОЛОГИК
- ИЖТИМОИЙ жиҳатдан ёндошмоғимиз
ЛОЗИМ.

ИРОДА-

- инсоннинг ўз хатти-харакатларини онгли равишда тартибга солиш ва қўзланган мақсадни амалга оширишда учрайдиган жами тўсиқлар (қўрқинч, журатсизлик, шубха)ларни енгишга бўлган қобилиятдир.
- Ирода амалий фаолият жараёнида шаклланади ҳамда инсоннинг ҳамма ташқи олам предметларини, ҳам ўз шахсий имкониятларини билишга асосланади.
- Иродани шакллантириш ва мустахкамлашда кишиларнинг амалий фаолияти, меҳнат катта ўрин тутди.

Тафаккур

- Алоҳида тарзда тузилган материя-миянинг олий махсули, объектив оламнинг тушунчалари, муҳокамалари, назариялари ва хоказолардаги инъикосининг фаол жараёнидир. Бошқача айтганда, тафаккур объектив оламнинг инсон миёсида маъхумлашган, умумлашган, тил билан ифодаланадиган акс эттиришдир.
- Инсон онгининг тараққиётида нутқ, тил ғоят муҳим аҳамиятга эгадир. Тилнинг пайдо бўлиши бевосита меҳнат билан узвий равишда боғлиқ. Одамнинг ўзини ҳам, тилини ҳам, ижтимоий меҳнат яратади.

ТИЛ

- тафаккур билан чамбарчас боғлиқдир.
- Инсон нутқи бўлмаса, тил воситалари бўлмаса, фикрлаш ҳам бўлмайди.
- Нутқ фикрлаш қуролидир тафаккур бўлмаса нутқ, тилнинг ҳам бўлиши мумкин эмас.
- Тил ва тафаккур бир-бирисиз мавжуд бўлмаса ҳам, бироқ, улар айнан бир хил нарса эмас.
- Тафаккур-объектив реалликнинг инъикосидир, тил эса фикрни ифода этиш қуроли, уни қайд қилиш ва бошқа кишиларга етказиш, билдириш воситасидир.
- Тил фақат тафаккурнинг ифодаси эмас, балки унинг таянчи ва тараққиёти қуроли ҳамдир.

ИЖТИМОЙ ОНГ

- Ижтимоий психология
- Мафкурадан иборат

МАФКУРА

- ижтимоий гурухлар, миллатлар ва элатлар, сиёсий партиялар, оммавий харакатлар, жамоат ташкилотлари давлат хокимиятининг, ижтимоий синфларнинг манфаатларини ифодалайдиган сиёсий, хукукий, ахлоқий, диний, фалсафий каби карашларнинг системалаштирилган илмий билимлар йигиндисидир ва уларни амалга оширадиган усул ва воситалардир.

Ижтимоий онг шакллари:

- **СИЁСИЙ ОНГ** - турли ижтимоий гурухларнинг давлат хокимиятига, сиёсий ташкилотларга, уларнинг жамият хаётидаги ролига, бошка давлатлар ва миллатлар билан муносабатлар ва шу кабиларга карашларнинг системалаштирилган назарий ифодасидир.

ҲУҚУҚИЙ ОНГ

- ижтимоий онгнинг бошқа шакллари сингари кишилар ижтимоий борлигини узига хос кўринишларда акс эттиради.
- Ҳуқуқ ва ҳуқуқий онгни жамиятнинг иктисодий ахволи белгилайди.
- Ҳуқуқий онг давлат томонидан белгилаган ҳуқуқий нормалар ва муносабатларга, қонунларга, суд, прокуратура масалалари ва хоказаларга булган карашларнинг системалаштирилган назарий ифодасидир.

ЭСТТЕТИК ОНГ

- ИЖТИМОЙ ОНГ шакларидан яна бири, воқеликни бадий образларда акс эттиради.

- **САНЪАТ**-дунёни бадий ўзлаштиришнинг мухим усулларидан хисобланиб, моддий дунёни билиш ва бадий ўзлаштиришда кишиларга кўмаклашади, хамда бадий тарбиянинг қудратли воситаси бўлиб хизмат килади.

АХЛОҚИЙ ОНГ

- ИЖТИМОИЙ ОНГ шаклларида бири сифатида кишиларнинг жамиятдаги хатти-харакатлари, юриш-туришлари, яшаш нормалари, принциплари, қоидалари, шунингдек, уларнинг узаро бир-бирларига ҳамда ижтимоий бирлашмаларига бўлган, муносабатларини ифодалайди.

- Etiboringiz uchun raxmat

